

Зацвярджаю

Намеснік старшыні
арганізацыйнага камітэта
намеснік Міністра адукацыі

Сідарэнка

« 11 » Січня 2017 года

ТРЕЦІ ЭТАП XXXIV РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ
ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»
I «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

10 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы											

Варыянт I

Заданне 1. Вызначце, на які склад прыпадае націск у формах назоўнага склону прыведзеных у табліцы слоў, калі яны ўжываюцца ў множным ліку і ў спалучэнні з лічэбнікамі *два (дзе), тры, чатыры*. Парадкавы нумар націскага склада ў словаформе і літару, што абазначае націскны гук, запішыце ў адпаведным слупку паводле ўзору, паказанага для слова *качарга*.

Максімальная колькасць балаў – 4 (0,5 бала – за кожны правільны адказ).

Адзіночны лік	Множны лік	3 лічэбнікамі 2, 3, 4
Узор: <i>качарга</i>	2, э	3, і
<i>бервяно</i>		
<i>зуб (у роце)</i>		
<i>возера</i>		
<i>сяло</i>		

Заданне 2. З прапанаваных ніжэй слоў, ужыўшы іх у патрэбнай граматычнай форме, складзіце пяць фразеалагізмаў з кампанентам *камень* (таксама ў патрэбнай граматычнай форме), запісаўшы іх у правым слупку насупраць адпаведных ім значэнняў.

Словы-кампаненты для складання фразеалагізмаў: *агарод, з, зваліцца, каса, кідаць, на, на, на, найсці, не, пакінуць, сэрца, сэрца, у, як (нібы, быццам)*.

Заўвага: у адным і тым жа фразеалагізме кампанент *камень* можа быць ужыты больш чым адзін раз.

Максімальная колькасць балаў – 5.

‘хто-небудзь адчувае душэўны цяжар’	
‘рабіць неадабральны намёк у чый-небудзь адрас’	
‘сутыкнуліся розныя непрымірымыя погляды, інтарэсы, характары і інш.’	
‘знішчыць ушчэнт, разбурыць да канца’	
‘хто-небудзь адчуў палёжку, пазбавіўся ад якіх-небудзь клопатаў, перажыванняў’	

Заданне 3. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Эта огромная мрачная зала, в которую я так боялась входить, сверкала теперь тысячью огней. Как будто море света хлынуло на меня, и глаза мои, привыкшие к темноте, были в первое мгновение ослеплены до боли. Ароматический воздух, как горячий ветер, пахнул мне в лицо. Бездна людей ходили взад и вперед; казалось, все с радостными, веселыми лицами. Женщины были в таких богатых, в таких светлых платьях; всюду я встречала сверкающий от удовольствия взгляд (По Ф. М. Достоевскому).

Заданне 4. Пазнайце назвы асоб жаночага полу па іх значэннях. Вызначце, як ўтварыліся словы.

Максімальная колькасць балаў – 6 (0,5 бала за кожнае правільна запісанае слова, 0,5 бала за кожную правільна вызначаную ўтваральную аснову і 0,5 бала за кожны правільна вызначаны сродак словаўтварэння).

Значэнне слова	Слова	Утваральная аснова	Сродак словаўтварэння
Узор: 'жанчына, якая танцуе'	танцорка	танцор (□)	-к-
'смуглая жанчына, дзяўчына'			
'дачка лесніка'			
'тая, хто займаецца прадзеннем'			
'спецыяліст па шліфаванні'			

Заданне 5. Далішыце ў табліцу, дзе трэба, назоўнікі ў форме адзіночнага ці множнага ліку.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал за кожнае правільна запісанае слова).

Адзіночны лік	Множны лік
	бровы
дзяўчо	
	павекі
кашэль	
	шкарпэткі

Заданне 6. Вызначце, якой часцінай мовы і якім членам сказа з'яўляецца слова **што** ў сказах.

Максімальная колькасць балаў – 5 (0,5 бала за кожны правільны адказ).

1. Я імя тваё звонам падкоў высякаю, **што** іскры, Рагнеда (У. Мазго).

2. І ва ўсіх нас ёсць Радзіма, **што** імёны нашы помніць (М. Танк).

3. Эх, што за хваля і як дужа, разгонна, смела і агромна пльве па струнах тых з-пад Нёмна! (Я. Колас)

4. Што ты спіш, што ты спіш, беларускі мужык? (Я. Купала).

5. Зямля! Што зрабілі з табою, з тваёю крынічнай душою? (М. Башлакоў).

Заданне 7. Адрэдагуйце выказванні, запішыце іх правільныя формы.

Максімальная колькасць балаў – 5.

1. Палуднуючы, я ішоў на тья грудкі памагаць маме падносіць кошкі з бульбай і ссыпаць.

2. Не спытаю, чаму і завошта адрываюць ад бацькаўскіх ніў – я юнацтва і радасцяў коштам за каханне сваё аплаціў.

3. На двары было пуста, дзвер у хату і ў хлеў былі пазачыняны.

4. Я гартаў падшыўку «Футбола» і даведваўся пра дзівоснага варатара Барыса Разінскага, які выдатна бараніў не толькі вароты, але і забіваў галоў, з пенальці, больш за многіх нападаючых.

5. Ёй, бачыце, падавай купленую фанерную шафу на двое створак, дзе ёсць і палічкі, і вешакі для дзявочых убораў.

Заданне 8. Вызначце, на якой мове першапачаткова былі напісаны творы, урыўкі з якіх прыведзены ў табліцы.

Максімальная колькасць балаў – 4.

Цытата	Мова
<p>1. Месяц чырвоны над нізкім туманам, Нізкі туман карагодзіць над лугам, Там, дзе чароты зялёным паўкругам Глухнуць у крэхаце жаб несціханым (“Шарая гадзіна”, пераклад Максіма Багдановіча).</p>	
<p>2. Літва! Бацькоўскі край, ты як здароўе тое: Не цэнім маючы, а страцім, залатое, – Шкада, як і красы твае, мой родны краю. Тугою па табе тут вобраз твой ствараю (пераклад Язэпа Семязона).</p>	
<p>3. Поодаль в лесу было мрачновато от темной мешанины елей, подлеска, каких-то неясных теней, беспорядочного сплетения стылых ветвей; вблизи же, на чистой белизне снега, дорога просматривалась без труда. То, что она пролегала здесь по нетронутой целине, хотя и затрудняло ходьбу, зато страховало от неожиданностей ... Впрочем, случайная стычка в лесу или в поле не очень страшила Рыбака: у них было оружие (пераклад Васіля Быкава).</p>	
<p>4. Ці не добра было бы нам, брацці, Старадаўнымі словы пачаці Сказ аб Ігара трудным паходзе, Святаславіча-князя прыгодзе? А пачацца сягачасным ладам Песні той, – не Баянавым складам! (пераклад Янкі Купалы)</p>	

Заданне 9. Запоўніце вольныя ячэйкі ў табліцы. Вызначце жанр працытаваных твораў.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Аўтар	Назва твора	Цытата	Жанр
Кандрат Крапіва		– Дзядзечка, твой лыч у брудзе! Нязграбна гэта й між свіней, А што ж, калі заўважаць людзі?	... а

	«Я хацеў бы спаткацца з вамі на вуліцы...»	Хто мы такія? Толькі падарожныя, – папутнікі сярод нябёс. р
Максім Багдановіч		Яго звычаі – арліныя, Яго ўцехі – сакаліныя; Пер’і-пер’ечкі бялеюцца Ды на золку агнявеюцца. У яго ў крыле – трыста тры п’яра: Узмахне крылом – быццам бор шуміць, Узмахне другім – што мяцель гудзіць.	... а ...
	Беларуска-літоўскі летапіс 1430–1446 гадоў	Як не дзівіцца славе вялікага гаспадара. Няма земляў ні на ўсходзе, ні на захадзе, адкуль не прыходзілі б пакланіцца гэтаму слаўнаму гаспадару. Калі нават ёсць цар над усёю зямлёю, і той, прыйшоўшы, кланяўся слаўнаму гаспадару, вялікаму князю Аляксандру, яшчэ званаму Вітаўтам.	... х ...
Уладзімір Караткевіч		Зараз вясна. Над усёй нашай краінай, наставіўшы белыя ветразі крылаў, планіруюць буслы. Іх многія і многія тысячы – хто лічыў? На вільчыках сялянскіх хат, на дрэвах, на калонах старых разбураных палацаў, на слупах капліц сярод маладога зялёнага жыта. ... І таму мне здаецца, што ў гэтыя – і не толькі ў гэтыя – дні зямлю нашу, Беларусь, можна назваць “зямлёю пад белымі крыламі”.	... ы .

Заданне 10. Вызначце аўтараў паводле назваў іх твораў: 1) «Плачка», «Сын Буры», «Вужыная карона», 2) «Мая дудка», «Кепска будзе!», «Хмаркі», 3) «Ідылія», «Гапон», «Пінская шляхта», 4) «Бывай», «Мая Бесядзь», «Над брацкай магілай», 5) «Паляўнічыя акварэлькі з Палесся», «Што думае Янка, везучы дровы ў горад».

Запішыце іх імёны і прозвішчы на сучасную карту Беларусі ў адпаведнасці з месцам нараджэння.

Максімальная колькасць балаў – 5.

